

Национална конференция „Икономика за младежи“

Ученически доклад

Брутен вътрешен продукт

Младежка безработица

С подкрепата на

Община Самоков



8^{ми} април 2015





Съдържание

1. Цели на доклада	4
2. Подготовка	5
3. Организаторите от ПГ по туризъм, град Самоков	6
Брутен вътрешен продукт	
4. Работна група 1 – Инвестиции в алтернативен туризъм	9
5. Работна група 2 – Пътят към успешните иновации	11
6. Работна група 3 – Национално производство	13
7. Работна група 4 – България-каквато искаме да бъде	15
8. Работна група 5 – Стимулиране и облекчения за МСП	17
Младежка безработица	
9. Работна група 6 – Ъпдейт на стажантските програми	22
10. Работна група 7 – Младежите и тяхната реализация	25
11. Работна група 8 – Образователни институции и бизнеса	28
12. Работна група 9 – Учебните програми се нуждаят от промяна	31
13. Работна група 10 – Работни места и за нас	34
14. Основни изводи и предложения	38

Цели на доклада

За първи път ученици от цяла България се събират на едно място, за да изготвят ученически доклад, в който посочват конкретни предложения за решения на проблеми в сферата на *младежката безработица* и *брутен вътрешен продукт*. Докладът бе изработен по време на национална ученическа конференция „Икономика за младежи“, която се проведе в град Самоков на 8 април 2015 година. Чрез участието си в конференцията учениците имаха възможност както да приложат наученото в час, така и да усъвършенстват умения за презентирание, аргументиране и работа в екип.

В разработването на доклада се включиха 78 предварително одобрени ученици в 9 - 12 клас от 18 населени места от следните 26 училища:

СОУ „П.Р. Славейков“, град Видин
ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“, град Видин
СОУ „Козма Тричков“, град Враца
СОУ „Христо Ботев“, с. Горна Малина
ПГЛПИ „Атанас Буров“, град Горна Оряховица
ПМГ „Иван Вазов“, град Димитровград
ФСГ „Васил Левски“, град Добрич
Гимназия „Христо Ботев“, град Дупница
СОУ „Св. Паисий Хилендарски“, град Златица
Професионална гимназия по лека промишленост и туризъм, град Казанлък
СОУ „Христо Ботев“, град Карнобат
СОУ „Христо Ботев“, град Нова Загора
СОУРИЧЕ „Д-р Петър Берон“, град Перник
ПГЕХМ „Проф. Асен Златаров“, град Плевен
ПГ по туризъм, град Самоков
СОУ „Отец Паисий“, град Самоков
ПГСУАС „Атанас Буров“, град Силистра
130 СОУ „Стефан Караджа“, град София
Национална търговско-банкова гимназия, град София
95 СОУ „Проф. Иван Шишманов“, град София
15 СОУ, София
74 СОУ „Гоце Делчев“, град София
ПГВМ „Иван П. Павлов“, град Стара Загора
ПГСАГ „Лубор Байер“, град Стара Загора
СОУ „Проф. д-р Асен Златаров“, град Шабла
ПГ по икономика, град Шумен

Учениците бяха разделени в 10 работни групи, всяка с различен фокус, като 5 от тях работиха по проблеми, свързани с *младежка безработица* и 5 работиха по проблеми, свързани с *брутен вътрешен продукт*. Всички ученици преминаха предварителна селекция и подготовка, за да сме сигурни, че предложения са реални, ефективни и приложими.

Подготовка на организаторите/фасилитаторите на работни групи и участниците

Предварителна подготовка на организаторите на работни групи:

- Всеки желаещ кандидатстваше за тази позиция, като кандидатите трябваше да предложат решение на проблем в областта на БВП или младежка безработица.
- Всеки одобрен фасилитатор получи образец за организиране на работна група, който трябваше да разпише подробно.
- Фасилитаторите получиха две рецензии на разработките си от ръководителя на конференцията.
- Една седмица преди конференцията фасилитаторите проведоха индивидуален скайп разговор с ръководителя на конференцията.

Предварителна подготовка на участниците:

- Всеки желаещ кандидатстваше, като трябваше да опише мотивацията си за участие в конференцията.
- Две седмици преди конференцията участниците получиха списък с разпределение по работни групи и въпроси, по които да се подготвят.

Подготовка по време на конференцията:

Преди да започнат да работят в работни групи, учениците присъстваха в панелни дискусии, водени от икономисти специалисти.

Проведоха се два панела по тема *Брутен вътрешен продукт*, водени от:

1. *Десислава Николова* – главен икономист към Института за пазарна икономика
2. *Никола Алексиев* – Съветник по икономически и социални политики, предприемачество и иновации на Министър-председателя на България и преподавател на курсовете по микро-и макроикономика - "Харвардски курсове" в Ректората на СУ.

Проведоха се два панела по тема *Младежка безработица*, водени от:

1. *Зорница Славова* – икономист към Института за пазарна икономика
2. *Андрей Новаков* – евродепутат от ГЕРБ/ЕНП

Организаторите от ПГ по туризъм, град Самоков

1. *Мирела Иванова* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „Администрация“ и водещ на конференцията
2. *Ангелина Механджийска* (ученичка в 12 клас) –помощник към отдел „Администрация“ и отговорник „снимки и видео“
3. *Ивелина Славева* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „финанси“ и отговорник „придружаване на участници“
4. *Веселина Божкова* (ученичка в 12 клас) – помощник към отдел „финанси“ и отговорник „организация на залата“
5. *Цветелина Пешкова* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „логистика“ и отговорник „обяд“
6. *Ивета Станкова* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „селекция на участници“ и отговорник „регистрация на участници“
7. *Мария Балабанова* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „PR“ и отговорник „придружаване на участници“
8. *Даяна Пенева* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „уебмастър“ и отговорник „придружаване на участници“
9. *Деница Иванова* (ученичка в 12 клас) – помощник към отдел „уебмастър“
10. *Иван Клисуранов* (ученик в 12 клас) – лидер на отдел „техника“ и отговорник „техническа поддръжка“
11. *Женя Методиева* (ученичка в 12 клас) – лидер на отдел „неформално опознаване“ и отговорник „кафе-паузи“
12. *Мария Колева* (ученичка в 12 клас) – помощник към отдел „неформално опознаване“ и помощник „обяд“
13. *Иванка Стефанова* (ученичка в 12 клас) – помощник
14. *Зарина Главева* (ученичка в 11 клас) – журналист
15. *Елена Сердарева* (учител – професионална подготовка) – ръководител „обяд“
16. *Марияна Бакрачева* (учител – професионална подготовка) – ръководител „кетъринг“
17. *Надка Николова* (учител – професионална подготовка) – ръководител „екскурзоводи“
18. *Иван Петров* (учител – професионална подготовка) – ръководител на конференцията





"ИКОНОМИКА ЗА МЛАДЕЖИ"
НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ



Брутен вътрешен продукт



Работна група 1: Инвестиции в алтернативен туризъм

Фокус: туризъм и инвестиции

Организатор и фасилитатор: Георги Стаматов (СОУ „Христо Ботев“, град Нова Загора)

Ръководител: Милена Кирова

Ученици, взели участие:

Георги Петров

Даниел Господинов

Инна Маринова

Мария Михайлова

Моника Василева

Сибел Лами

Тасним Ал Ялдани

Теодора Гърбова

1. Еко туризъм

Нашата група предлага да се популяризира еко туризъмът чрез реклами, статии и брошури на еко пътеките в европейски медии чрез реклами, статии, брошури в интернет и телевизиите, също така да се направи и рекламна кампания в България. Предлагаме да се открият нови еко пътеки, разкриващи красивата природа на страната ни, и да се реставрират старите пътеки чрез по-добро обозначение с табели и различни маркировки. Да се направят къмпинг места на определени участъци, където туристите ще могат да си отпочинат и да пренощуват срещу определено заплащане.

2. Ловен и риболовен туризъм

Ние предлагаме да се повиши контролът за ограничаване използването на незаконни средства за лов и да се обозначат местата за ловуване, които да са атрактивни и екстремни чрез лов с бързите, атевета, кросови мотори, които да бъдат наемани от туристите срещу определена сума. За да неизчезнат животните, предлагаме да се наложат квоти за улов, а който я превиши да бъде санкциониран. На лов имат право само туристите, които покажат, че им е издаден лиценз за ловуване.

3. Винен туризъм

Основната ни стратегия относно развитието на винения туризъм е съчетаване на дегустацията на вино с елементи на културен и рекреационен туризъм. Пример път: Одесос (винен маршрут номер 9) Варна – Несебър – Ахелой – Поморие – Бургас – Созопол – Приморско – М. Търново има наличие на културни обекти, винарни и море. Може да се създадат определени туристически пакети, които да включват дегустация на вино, посещение на културни обекти и свободно време за морски рекреационен туризъм. Привличането на туристи както чуждестранни, така и български ще стане чрез



възстановки на значими исторически събития. Материално-техническата база, предназначена за настаняване, да е към винарните, така на туристите ще им бъде предложено да се запознаят с процеса на приготвяне на вино. Да се направи фестивал на виното, на който да се предостави възможност на всички български производители на вино да се включат чрез предлагане на дегустация и закупуване на тяхното вино. Трябва да се направи реклама на цялата страна като винена дестинация, промотиране чрез туристически агенции, интернет и реклами както на национално ниво, така и на европейско ниво.

4. Селски туризъм

Привличането на туристите към селата, които могат да разкажат за обичаите, традициите за селската работа да стане чрез масштабна маркетингова и рекламна дейност, а привличането на туристи от градовете – чрез представянето на селскостопанския живот и създаването на фестивали и събори, обвързани с дейността, развивана от селото. Например подготовката за празника Сирни заговезни, на който се изработват стрели от специално дърво и се хвърлят, след което младите искат прошка от по-възрастните, ако са сгрешили или направили нещо нередно.



Работна група 2: Пътят към успешните иновации – условие за устойчив ръст на БВП

Фокус: конкурентна продукцията и иновации

Организатор и фасилитатор: Мирослава Николкова (ПГЕХТ „проф. Асен Златаров“ гр. Плевен)

Ръководител: Албена Кирилова

Ученици, взели участие:

Десислава Георгиева

Джулия Георгиева

Иво Игнатов

Йорданка Йорданова

Митко Митев

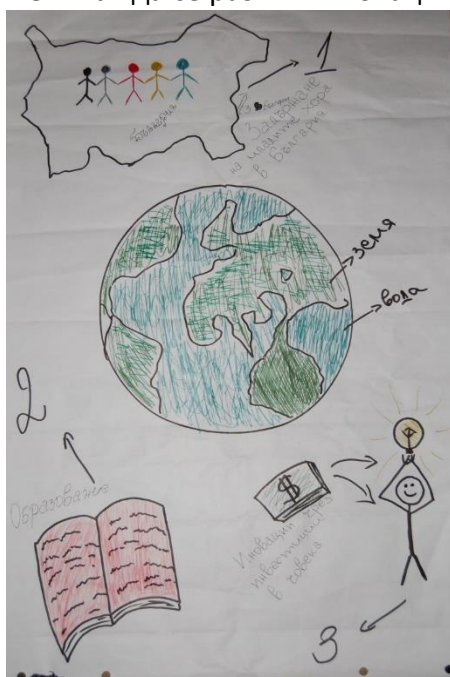
Рени Петкова

Тара Димитрова

Цветилена Върбанова

Нашата група имаше за цел да изработи рационални решения, свързани с конкурентната продукцията и иновации. След кратка дискусия решихме, че за да бъдем максимално полезни и да вземем решения на повече от един проблеми, групата ни трябва да се раздели на подгрупи. Обсъдихме кои според нас са проблемите по пътя към успешните иновации на България и стигнахме до **три главни проблема**:

1. Как да задържим младите хора в България?
2. Как да подобрим образователните услуги?
3. Как да се развият иновации чрез инвестиции в човека?





Всяка подгрупа трябваше да намери решение на един от тези проблеми.

След като изработиха решенията, подгрупите се представиха пред останалите и заедно обсъдихме какво мислм за това, което са изработили.

1. Задържане на младите в България:

- Въвеждане на предприемачески фокус в образованието.
- Реформа в бюрата за безработни – 4-месечни помощи само докато протича курсът по квалификация или преквалификация на безработните.
- Срещи на бизнес с таланти и финансиране по интереси (кампанията на Бербатов).

2. Образование:

- В училищата да има предразполагане към „мислене“ (казуси).
- Събуждане на интереси у учениците (от страна на фирми и преподаватели).
- Да има обратна връзка от професионалисти.

Ние предлагаме фирмите да работят с училищата и университетите, за да може от тях да излизат хора, съобразени с желанията на бизнеса. Също така да има все повече иновационни предприятия, които с радост да приемат млади хора, за да ги обучават. Наскоро имаше такава програма „Ученически практики“, финансирана от ЕС, но както знаете за жалост, повечето пари, които идват с точно определена цел, не се усвояват по точното си предназначение и всичко се „претупва“. Бихме се радвали, ако фирмите провеждат тези практики не само за да усвоят средствата, защото те трябва да осъзнаят, че могат да помогнат със своето обучение на млади хора за развитието на България. Освен това могат да стимулират учениците, дори след тяхното завършване, например като се погрижат те да не бъдат едни от 28,4% безработни млади хора.

Държавата трябва да помисли и за това да има бързи държавни кредити и данъчни облекчения за малдите хора. Да се инвестира в идеите им, защото мисленето им не е „пропито“, а е ново, креативно и много различно. Това е една добра възвращаема инвестиция.



Работна група 3: Национално производство – основен приоритет на страната

Фокус: национално производство

Организатор и фасилитатор: Ивелина Славева (Професионална гимназия по туризъм, град Самоков)

Ръководител: Иван Петров

Ученици, взели участие:

Велислав Уруков

Елена Русанова

Иванджелин Йорданова

Милана Бояджиева

Михаела Гъркова

Надя Йорданова

Никол Радева

Павел Михайлов

В нашата работна група достигнахме до различни предложения по различни проблеми, свързани с националното производство на България.

Групата обсъди проблемите на националното производство и заедно всички достигнахме до извода, че има перспективи за развитие на българското производство, а именно:

- Да се установява контрол върху внос и износ;
- Да се стимулират малките и средни предприятия;
- Да се развиват и ниско-населените места;
- Да се контролира спазването на стандартите за производство.

Основните въпроси, на които потърсихме решения, са три: Как да се повиши ефективността на производството? Как да се защити националното производство? Каква помощ може да се окаже за развитието на националното производство? Разделени на три подгрупи, ние разпределихме трите ключови точки и започнахме дискусии по тях.

Как да се повиши ефективността на производството?

Първата подгрупа обсъди проблема за ефективността на производството и достигна до няколко решения:

- Да не се натрупват излишъци на ресурси и да се сведат до минимум;
- Да се увеличи контролът върху качеството на продуктите и съответно качеството да се повиши;



- Да се минимизират загубите на човешки ресурси и доколкото е възможно на природни такива;
- Да се наблегне върху отношението на потребителите към националните стоки и услуги, да се спомогне да се мотивират към потребление на български стоки.

Как да се защити националното производство?

Втората подгрупа работи върху защитата на местното производство и предлага следните решения на проблема:

- Да се намали вносът на стоки до минимум, да се увеличат митата;
- Да се намали износа на българските стоки и да се пласират за национално потребление;
- Да се увеличи таксата за реклама на чуждестранни производители.

Каква помощ може да се окаже за развитието на националното производство?

Третата подгрупа дискутира темата за помощите за стимулиране и развитие на местното производство. Изведе няколко предложения:

- Да се увеличат данъчните облекчения за местни производители;
- Да се увеличи информираността за европейските субсидии и да се осигури подкрепа при кандидатстването по тях (т.е. да се съкрати процедурата по кандидатстване и да не се налага да се попълват топове хартия, а формулярите да бъдат ясни и по-достъпни);
- Да се стимулират производителите към производство на по-качествени продукти и да се налагат български стоки на българския пазар;
- Да се създадат кампании за информиране на българските производители за правата им.



Работна група 4: България - каквато искаме да бъде

Фокус: развитие на културен и селски туризъм

Организатор и фасилитатор: Виолина Темелкова (74 СОУ „Гоце Делчев“, град София)

Ръководител: Станислав Добринов

Ученици, взели участие:

Боряна Петрова
Василена Василева
Елеонора Иванова
Кристина Ванчева
Кристиян Златовски
Кристина Кирова
Надежда Иванова

Преди да започнем да мислим активно върху реални решения, си зададохме въпроса „**Защо сме тук и какво можем да постигнем?**“ Тук сме, защото настоящото състояние на културния и селския туризъм в България е критично, като най-засегнатият регион е Западна България. Мотивирани сме и вярваме, че младежите също могат да търсят ефективни механизми за промяна. За целта всички участници бяха подготвени, а някои бяха донесли доклади със статистически данни.

През първата част от времето в работната ни група наблегнахме върху **проблемите на този сектор:**

- Разгледахме статистически данни и се убедихме в нашата теза, че селският и културният туризъм не са приоритет на България;
- Лошата инфраструктура затруднява достъпа до селата и голяма част от културните и исторически забележителности;
- Наблюдава се тенденция собствениците на къщи за гости да предлагат нереалистични цени спрямо пакетите, които предлагат, което води до облъскване от страна на туристите;
- Липсва национална стратегия, което води до големи загуби за страната ни.

През втората част от времето наблегнахме върху различни **предложения за справяне с належащия проблем.**

Нужно е да се разработи национална стратегия, която да ангажира общини, министерства, комисии и агенции с цел по-голяма прозрачност и подпомагане на граждани, които имат желание да се развиват в сферата на културния и селския туризъм. Предлагаме:

- 1) Да се обганизират обучения за гражданите, които да елиминират ефекта на неинформираност.



- Бизнес обучение – как да разработим бизнес план, визия за идеята и бюджет
 - Специфични обучения в областта на селския и културния туризъм, които да вземат предвид регионалните особености.
 - i. Обучение за биопродукти, билки и други материални блага.
 - ii. Обучение за културно наследство и история, което да повлияе емоционални и интелектуално на туристите.
 - Обучението може да се провежда от:
 - i. Унивеситетите, които предлагат специалности в сферата на туризма.
 - ii. Неправителствени организации, които са ангажирани с обучението в общините.
- 2) Да се създаде единен информационен център и единна карта на културния туризъм
- 3) Във връзка с развитието на културния туризъм:
- Да се организират повече общински фестивали и занаятчийски изложения;
 - Да се предложат обучения на местните граждани с цел развитие на обичаите
 - Да се наблегне на международни партньорства на общините с различни европейски страни с цел повишаване на информираността за туристическите възможности на България.
- 4) Във връзка с развитието на селския туризъм:
- Да се включат активно екстремни спортове като рафтинг, скално катерене и други с цел повишаване мотивацията на младите туристи да посетят България.



Работна група 5: Стимулиране и облекчения на предприемачите за създаване на МСП

Фокус: предприемачество и стимулиране на МСП

Организатор и фасилитатор: Николай Янков (СОУ „Козма Тричков“, град Враца)

Ръководител: Румяна Витньова

Ученици, взели участие:

Гергана Петрова
Десислава Карапанджина
Димитър Джангозов
Ина Чернева
Луиза Карамилева
Маринела Журналова
Методи Димитров

Програма за младежко предприемачество и ефективно стимулиране на МСП

I. Предложения за подобряване на средата за развитие на предприемачески намерения у младите хора в България

1. Подкрепа от страна на политиците с повече решения и програми, които дават възможност на младите хора да останат в България и да стартират собствен бизнес.
2. Стимули за защита на интелектуалната собственост /търговската марка/.
3. Намеса на държавата, изразяваща се в: по-голям бюджет за образованието, държавни стипендии, безплатно висше образование за отличници, бюджет за образователни проекти и стажове.
4. Държавна политика за наемането на млади хора на работа във фирмите.
5. Намаляване на данъците на младите предприемачи.
6. Младежки професионални съюзи, субсидирани с пари от ЕС.
7. Улесняване процедурата и субсидиране износа на български стоки.
8. Държавата да защити ключови сектори. Протекционизъм.
9. Инфраструктурни проекти – приватизиране на големи пътни възли и по-голяма прозрачност.
10. Социални придобивки: 14-та работна заплата и 4 години майчинство.

II. Предложения за стимулиране на предприемачите в България

1. Изучаване на предприемачество във всички училища. По-качествено обучение.
2. Създаване на учебно-тренировъчни предприятия.
3. Платени стажове с практически задания в реална работна среда с опция за продължение.



4. Иновации и конкурентноспособност.
5. Насърчаване на технологичните иновации. Масови държавни проекти в сферата на технологиите.
6. Развитие на човешките ресурси.
7. Създаване на програми за финансиране на идеи на млади предприемачи.
8. Осигуряване на консултации и съвети на хора, създали свой бизнес.
9. Риалити шоу „Идеи на младите предприемачи“.

III. Предложения за облекчения при създаването на предприятия в България

1. Съкратена процедура за създаване на предприятие.
2. Облекчения за възстановяване на бизнес.
3. Повече кредити с гратисен период.
4. Минимална лихва /0.5 %/ за млади предприемачи.
5. Широк достъп до информация за европейски програми и проекти.
6. Срещи с бизнес лидери, бизнес „ангели“, които да споделят опит с ученици и студенти. Възможности за подкрепа от тези лица.







"ИКОНОМИКА ЗА МЛАДЕЖИ"
НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ



Младежка безработица



Работна група 6: Ъпдейт на стажантските програми

Фокус: стажантски програми

Организатор и фасилитатор: Виктория Крънева (СОУ „Отец Паусий“, град Златица)

Ръководител: Кунка Юркова

Ученици, взели участие:

Борислав Бонев

Деян Драганов

Зорница Бъчварова

Любомира Манова

Полина Петкова

Стефани Николова

Христина Ангелова

Ползите от стажантските програми са наистина много, ако те са синхронизирани с нуждите на младежите и пазара на труда. Ние стигнахме до няколко такива:

- Натрупване на професионален опит;
- Получаване на фиксиран доход;
- Развитие на социалните умения, работа в екип, отговорност;
- Постоянство и прилежност при изпълнение на задълженията;
- Посещаване на семинари и обучения, които доразвиват знанията и уменията, получени от образователните институции;
- Развиване на интерес към определени професионални сфери за лица, които нямат висше или специално образование;
- Обмяна на професионален опит с работодатели, ментори и други стажанти;
- Спомагане за подобряване на общия икономически потенциал на страната.

Установихме чрез личен опит и мнение на наши приятели и познати, участвали в стажантски програми, че те не отговарят на нуждите на младежите и пазара на труда.

Проблемите на стажантските програми са много и наистина имат нужда от подобрения. Учениците и студентите не са достатъчно запознати с наличните такива и това, което те предлагат. Това може да се дължи както на незаинтересоваността на младежите, така и на недостатъчната реклама на тези програми. Масовата неподготовка за реална работна среда в образователните заведения, демотивира младежите за кариерно развитие. Този проблем възниква от пропуските в образователната система. В стажантските програми, които се изпълняват сега, както в училище и университетите се набляга повече на теорията, а не на практиката, която трябва да е техен приоритет.

Много ученици споделиха, че голяма част работодателите не позволяват на стажантите да се изявяват и развиват поради липса на доверие към тях, което демотивира стажантите да продължат да стажуват. Друга част споделиха, че има



работодатели, които са незаинтересовани от стажантите и не ги въвличат в процеса на работа и не ги запознават достатъчно със задълженията за дадената длъжност. Продължителността на стажовете е прекалено кратка. Те обикновено са два или три месеца и според нас, за този период от време, стажуващите не могат да получат пълната представа за реалната работна среда и отговорностите, които тя изисква. Много рядко сертификатите от стажантските програми се изискват от работодателите или има някаква практическа полза от тях. Необходимо е при постъпване на работа като задължително изискване да се представят сертификати, удостоверения и други документи, доказващи професионалната компетентност и квалификация на кандидата.

Предлагаме в областните градове **да се създадат кариерни центрове**, които да осъществяват връзката между учебните заведения и бизнеса. Финансирането на центровете да се осъществява от държавата и в частност от бизнеса. Това ще спомогне за информираността на учениците и студентите по отношение на стажантските програми и условията, които предлагат.

Предлагаме **стажантските програми да бъдат с по-голяма практическа насоченост**. Във връзка с това е добре информацията в учебниците да бъде обновявана с цел да бъде по-актуална и да отговаря на практиката и на развитието на науките. Предлагаме всеки стажант или група (ако стажантите са повече и стажуват на едно и също място) да има ментор, който да им обяснява, наставлява, да не ги подценява, а да им позволява да развиват потенциала си и уменията за работа. След края на стажа да се направи някакъв диагностичен изпит на стажанта, който да покаже нивото на усвоените знания и умения. Добре е да се изготви отчет от работодателя или ментора, който да включва извършената работа от стажанта, впечатленията и на двете страни, препоръка, с която да послужи на стажанта при кандидатстване за работа. Да има снимков и видео материал, който да документира работата на учениците и студентите. Това са мерки, с които искаме да попречим на злоупотребата с стажантските програми – най-вече тези субсидирани от ЕС. Задължително да се изисква обратна връзка от стажанта, за да може работодателят да разбере дали има пропуски в обучението, които могат да се подобрят в бъдеще при следващи стажанти.

Добре е **продължителността на стажовете да бъде от 6 до 8 месеца** на четири часово работно време, три или четири дни в седмицата. Това е с цел да не се нарушава посещаемостта на занятията от учениците и студентите в учебните заведения. През летните ваканции отсъстват повече служители и тогава има възможност за назначаване на стажанти на шест часов работен ден пет дни в седмицата. Стажантите ще могат да прекарват повече време в работна обстановка и да трупат опит. При подбора на стажантите от фирмите и предприятията да бъдат изисквани CV, мотивационно писмо, препоръка от учител или лектор. Задължително да се провежда интервю с кандидатите. Самият начин на избиране на стажантите да бъде почти сходен с този на обикновени служители, за да бъде и подбора реален, както работната среда.



Предлагаме **сертификатите от стажантските програми да имат единен стандарт**, така че да бъдат признати в университети и фирми в страна и чужбина. Българските висши учебни заведения трябва да изискват такива сертификати и те да дават предимство при кандидатстване на студентите.

Проблемите и пропуските на стажантските програми, които набелязахме са реални, много сериозни и се нуждаят от адекватни решения, които да спомогнат за подобряването им. Решенията, които предложихме, се надяваме, влизайки в сила, да подобрят качеството на обучение на тези програми така, че след години промяната да е видима и младежката заетост да се е повишила значително.



Работна група 7: Младежите и тяхната реализация

Фокус: кариерно ориентиране

Организатор и фасилитатор: Петър Атанасов (ПМГ „Иван Вазов“, град Димитровград)

Ръководител: Живка Ненова

Ученици, взели участие:

Вероника Николова

Виктория Миладинова

Ивета Димова

Йордан Яков

Кристина Кузева

Мария Тодорова

Пламена Георгиева

След запознаване на участниците всеки сподели своите впечатления и опит от училище. Така успяхме да открием разликите в методите на образование в различните училища.

Първия етап на работа посветихме на **причините за младежка безработица**. Успяхме да отсеем няколко главни:

- Спад в производството и съответно по-малко работни места;
- Липса на стаж, който се изисква за повечето професии, а няма как да бъде натрупан от един току-що завършил младеж;
- Липса на мотивация за работа;
- Липса на информация.

Като една от основните причини изведохме недостатъците в образователната система. Това определи и втория етап на работата на работната група, а именно **откриване на тези недостатъци**.

- Образователната ни система се оказва все още неподготвена. Тя все още се стреми да преподава академични знания, вместо практични и прави труден прехода от статуса на обучавам към статуса на самостоятелна и активно действаща личност. Не се преподава най-важното. Има нужда от фокусиране върху определени умения.
- Много от членовете на групата смятаха, че системата не насърчава креативността. В училище ни карат да наизустим определем обем от информация и да я приемем като напълно вярна, вместо да мислим, да предлагаме идеи и да развиваме въображението си.
- В много училища в България липсва практика, което не позволява на учениците да придобият умения за прилагането на наученото в реална среда.



- В момента има свръхпроизводство на висшисти, завършили маркетинг и бизнес, и дефицит на такива, завършили инженерни специалности и програмиране. Това може би се дължи на липсата на информация за това какво се търси на трудовия пазар. Ако има повече информация, младите ще могат да преценят кое се търси повече, кое не и да намерят мястото си в обществото.
- Малко е и информацията относно различните професии, кариерни пътища и това как младите да стартират своя бизнес. Учениците не знаят какви професии съществуват и какви качества са им нужни, за да ги работят.

В третия етап на работа откривахме **решения за преодоляване на гореспоменатите проблеми.**

1. Да се включат модули по кариерно ориентиране в часовете по час на класа. Според попълнени тестове специалисти ще насочват учениците в коя сфера на развитие да се съсредоточат. Много младежи не знаят какво искат да учат и работят в бъдеще и им е трудно да определят сами. Предлагаме и да се популяризират вече съществуващи сайтове, свързани с това: www.wishbox.com, www.kakvidastanem.org и др. Нужно е и да се включат посещения на специалисти от различни кариерни сфери, които да споделят положителните и негативните страни на професията си. Така не само учениците ще се информират, но и образователният процес ще стане по-интересен.
2. Да има повече практика. Ученици трябва да бъдат включвани във фирми и предприятия срещу паричен стимул или оценка, за да се запознаят сами с работата им.
3. Поради липсата на информация относно какви специалности се търсят, необходимо да има кординираност и ясна информация какви и колко специалисти ще са необходими на икономиката през следващите години. Трябва да се провеждат проучвания за потребностите на работодателите от квалифицирана работна сила. По този начин ще се избегне несъответствието между специалностите, по които висшите училища готвят кадри и специалистите, които бизнесът търси.
4. Системата за оценяване се оказва застаряла. Оценяването от две до шест трябва да съответства на процент от 0 до 100%. Например резултат над 80% е шестица. Това е по-добър показател на знания. След всяко есе или контролно учителят трябва да пише подробни коментари върху грешките на ученика и на какво най-много да наблегне следващия път, за да не прави сходни грешки. Учителите също трябва да насърчават младежите да работят в екип и за включване в различни извънкласни дейности, които ще са им много полезни и интересни. Учителите сами по себе си трябва да бъдат стимулирани да работят активно в екип, защото точно тази работа води до



по-добри успехи. Часовете трябва да се пренастроят така, че учениците да могат да използват въображението и креативността си, да им се даде свободата да дават своите идеи. Това е точно обратният процес на метода на преподаване в българското училище сега.

5. Добра идея е и включването на анонимни тестове по предметите, които ще са показател за знанията на учениците в едно училище. Така ще се види къде има слабости и на какво трябва да се наблегне повече.
6. Много ученици смятат някои предмети за излишни, а посещението на тези часове за губене на ценно време. Някои младежи имат вече натрупани нужните знания по тези предмети и намират изучаването на тях в училище за безсмислено. Предлагаме въвеждането на изпити по всеки предмет след завършен 10 клас (за тези, които желаят), които ще тестват дали ученикът има определен обем от знания, които училището ще му даде и през следващите години. Ако ученикът се справи с изпита, може да не изучава този предмет през 11 и 12 клас и на негово място да се занимава с допълнителни дейности, полезни за него. Например някои ученици знаят английски много добре и няма какво повече да научат от материала, преподаван в училище. Ако издържат изпита, ще могат да се освободят от изучаване на английски език за следващите две години.

Младежите са социална група, която представлява близкото бъдеще на обществото. Те са най-ценното богатство, защото с техните умения, възможности и интелектуален потенциал са от изключителна важност за страната. В близките 10 – 20 – 30 години младежите ще бъдат хората, които ще я управляват, променят, развиват. Държава, пренебрегваща нуждите за добри условия на образование на младите, не е държава със светло бъдеще. Затова тя трябва да съсредоточи голяма част от ресурсите си именно там.



Работна група 8: Образователните институции и бизнеса – диалогът възможен?

Фокус: връзка бизнес-училище-университет

Организатор и фасилитатор: Пламена Господинова (ПГСУАУ „Атанас Буров“, град Силистра)

Ръководител: Диана Денева

Ученици, взели участие:

Валентина Димитрова

Ваня Стойчева

Йорданка Трифонова

Красимир Александров

Кристина Евтимова

Мирела Петкова

Миролюба Ташова

Христина Иванова

Младежката безработица е изключително наболял икономически проблем както в България, така и в цяла Европа. Една от основните причини за наличието на високи нива на младежка безработица е фактът, че до голяма степен кадрите, които са подготвяни в образователните институции – училището и университета, и техните знания и умения не отговарят на нуждите на бизнеса от компетентни служители. Това се дължи на липсата на адекватен диалог между тези три институции – училището, университета и бизнеса. Адекватен диалог, чрез който да се уточни „търсенето и предлагането“ на пазара на труда, т.е. образователните институции да разберат какви кадри, с какви знания и умения, са необходими на бизнеса, за да са подготвени достатъчно добре младежите за пазара на труда и бизнесът да има квалифицирана работна ръка.

За да намерим най-точно решение на проблема, е необходимо да се обобщат причините за наличието му. Диалог между тези институции съществува, но е факт, че най-често той е локален – осъществява се само в някои български градове, и еднократен – реализиран чрез проекти по различни европейски програми. Локални са и студентските борси, оценявани като добра практика в тази насока. Добър пример за общуване между бизнеса и образователните институции е прозводителят на марка коли, чийто завод се намира в град Ловеч. Това обаче е изолиран случай в българската действителност. Като проблем се отчита и преповтарянето на учебен материал от професионалната сфера в училище и после в университета. Друга пречка пред осъществяването на диалога е и недостъпността на информацията дори за малкото добри практики.



За да се реши този проблем е необходимо включването на представителите на трите страни – училището, университета и бизнеса в лицето на учениците, държавата и предприемачите. Предложени са конкретни идеи за действия на тези участници, чрез които да се подобри диалогът между институциите.

Какви действия трябва да предприеме държавата?

Задължение на държавата трябва да е периодично да прави представителна извадка, в която са включени фирми от различни сектори и различни мащаби, както и да организира работни срещи за търсенето на кадри. Също и да набира информация за броя на работещите свободни професии. На базата на събраната информация Министерството на образованието и Министерството на социалната политика да изготвят прогноза за предстоящите 5 години. За да е достъпна тази информация за учениците, трябва да се създаде онлайн база данни, където да е публикувана прогнозата, а учителите да се обучават, за да могат да предоставят прогнозата на своите ученици. Важно е също и учениците да се ориентират правилно за своята бъдеща кариера. В това държавата може да помогне чрез подобряване на вече съществуващите кариерни центрове към регионалните инспекторати по образованието, като подхода на работниците, занимаващи се с това да бъде на различни нива. Нивата могат да се определят спрямо възрастта на учениците и техните интереси. От подобрене имат нужда и проектите „Ученически практики“ (при които стажът се заплаща) и УСПЕХ. Там силите на държавата трябва да се фокусират върху изследване на ефекта и практическите резултати. За предприемачите, следващи по-долу описаните препоръки, държавата би могла да предложи данъчни облекчения.

Какви действия трябва да предприеме бизнесът?

Даденото предложение е приложимо за всички фирми и би постигнало най-голям успех, ако се приложи от мрежа от фирми в цяла България: да се създаде стажантска програма. От съответната фирма тя ще изисква: селектиране и обучение на специалисти; въвеждане на бюджет и определяне на размера на инвестицията и евентуално (по избор) – кандидатстване по европейски проект и партньорство с някоя държавна институция; и маркетинг стратегия. За най-добрите ментори, които ще обучават стажанти, се предвиждат финансово стимулиране и екскурзии и по-добри шансове за кариерно развитие. Подготовката за стажантската програма включва:

1. Изготвяне на стандарти и критерии за стажантите;
2. Презентиране на фирмата пред потенциални стажанти с цел реклама и мотивация за работа с конкретната фирма;
3. Помощ за стажантите при изготвянето на техните CV и мотивационни писма;
4. Провеждане на интервюта.



Обучението на стажантите ще трае 1 месец – по два дни в седмицата. По време на стажа учениците ще се запознаят от първо лице с обстановката и дейността на фирмата, а за най-активните ще има парични стипендии.

Какви действия трябва да предприемат учениците?

На първо място учениците трябва да повишат желанието си да търсят и да се информират за места, където могат да трупат опит и да се реализират. Конкретна стъпка към по-добра чуваемост на техния глас е организирането на едноседмична среща на представители на учениците от различни градове и училища с депутатите в Народното събрание. Там те да представят своите предложения в официален формат и да бъде задължително народните представители поне да подложат на обсъждане тези техни предложения и – ако са основателни – да ги превърнат в реален законопроект.



Работна група 9: Учебните програми се нуждаят от промяна

Фокус: Учебни програми

Организатор и фасилитатор: Цветелина Пешкова (Професионална гимназия по туризъм, град Самоков)

Ръководител: Иван Петров

Ученици, взели участие:

Валентина Георгиева

Вероника Господинова

Георги Балтов

Емилия Иванова

Жаклина Иванова

Иван Желев

Мария Ранчева

Стефан Александров

На база работата и проведената дискусия в работната група „Младежка безработица с фокус върху учебни програми“, ние открихме няколко основни проблема в настоящите учебни програми, по които работят училищата в България.

Един от основните проблеми е, **че учениците не получават никаква финансова грамотност**, освен ако не учат в икономическа гимназия или в икономическа паралелка.

Ние предлагаме да се създаде нов учебен предмет “Финансова грамотност”, който да влезе в учебните програми за 6 – 12 клас. Идеята е по този предмет учениците, независимо в каква паралелка са, да получават основна финансова грамотност, защото е изключително важно учениците да се научат сами да управляват финансите си и да са запознати с основните финансови термини (какво е приход, какво е разход и т.н) на достъпен и лесен език. В по-горните класове този предмет да се фокусира в това как учениците да намерят най-добрите възможности за инвестиране на личните си финанси и как да стартират успешно бизнес.

Друг проблем, който разгледахме, е **неориентираността на учениците за бъдещето им**.

Нашето предложение за разрешаването на този проблем е въвеждането на нов учебен предмет „Кариерно ориентиране“ като задължителен за учениците в 11 и 12 клас. Идеята на този предмет е учениците да получават информация за това какви специалисти се търсят, в кои сфери, какво представлява самата професия, какви възможности имат и т.н. Според нас кариерното ориентиране е много важно да се случи в по-ранен етап от обучението, тъй като по този начин учениците ще имат повече време да се подготвят и да вземат правилното решение за бъдещето си.



Проблем, върху който също се спряхме, е връзката между училище и бизнес.

Нашето предложение е актуализиране на учебните програми, съгласно новите тенденции в бизнеса. Това ще спомогне за намаляване на младежката безработица, защото работодателите ще са сигурни, че наемат способни и можещи служители, а от друга страна, учениците ще се чувстват много по-уверени в собствените си възможности. Това е от значение за намаляването на безработицата сред младежите, тъй като повечето от нас се чувстват неподготвени за работа в реални условия и се страхуват да потърсят работа по специалността си.

Училищата да предлагат повече възможности за среща на учениците и работодателите.

Съществува проблем в логиката на учебните програми.

Предлагаме да се осъществи междупредметна връзка.

Изучаването на много предмети в училище и разнообразието на предлаганите на пазара учебници са поредният съществен проблем.

Нашите предложения са:

- Да се редуцират учебните програми, да се подобри достъпността на стила на учебниците, т.е. те да са на достъпен и разбираем език.
- Министерството на образованието и науката да предлага един учебник по даден предмет. Според нас това е изключително важно, защото в учебниците на различните автори доста често се срещат грешки или изразяване на собствено мнение.
- Да се въведе кредитната система, която позволява на учениците да избират предметите, които да изучават, защото по този начин може да се подобри образованието на учениците и те да имат повече време да се развиват в избрана от тях област. Така ще се засили интересът на учениците и ще се подобри ефективността от образованието.
- Да се засили изучаването на професионални предмети в 9 и 10 клас, като учебниците се изготвят спрямо възможностите за разбиране на учениците на тази възраст.

Друг проблем според нас е ефективността на производствените практики в професионалните гимназии.

Много често учениците не се допускат от работодателите в реалната среда на работа. Това се случва заради ниската мотивираност на предприемача да допускат стажанти на работа, което, от една страна, се дължи на несигурността във възможностите им.

Нашето предложение е да се повиши мотивираността на предприятията да допускат стажанти, чрез материално стимулиране. Производствените практики са изключителна



възможност за усъвършенстване на придобитите теоритични знания и не бива да се подценяват.

Друг проблем според нас са **остарелите методи на преподаване в училище, от което следва ниската заинтересованост на учениците в часовете.**

Нашето предложение е да се стимулират училищата, които използват иновативни методи за преподаване. Да се осигурява материална база на всички училища, желаещи да преподават по иновативни методи, защото голяма част от училищата не разполагат с възможност за закупуване на нужните материали (интерактивна дъска; мултимедия и др.). Иновативното преподаване е изключително важно за образованието на днешно време, тъй като технологиите са еволюирали много в тази насока.



Работна група 10: Работни места и за нас

Фокус: роля на университетите

Организатор и фасилитатор: Женя Методиева (Професионална гимназия по туризъм, град Самоков)

Ръководител: Иван Петров

Ученици, взели участие:

Атанас Цеков

Виктория Бочевска

Коста Костов

Лорета Любенова

Маргарита Ангелова

Мария Христова

Петя Кирилова

Като за начало с нашата работна група разгледахме въпрос от рода на „Подготвят ли ни университетите за реалния живот“. Участниците отговаряха с „да“, защото според тях успехът на един млад човек се дължи на това как той, самият, приема университета и неговата сериозност и до колко се възползва от това, което му предлага. Желанието за успех е ключът за реализация! И с „не“, защото университетът сам по себе си се ограничава с много неща. Също така, защото броят на поощрените студенти расте, университетът няма как да ни даде реален пример за живота, ако ни се правят компромиси.

В България има много висок процент на младежка безработица, въпреки че повечето от тях са с висше образование. Целта на тази работна група бе да открие причините за този факт от гледна точка на млади хора и ученици. Според нас те са:

- Липса на достатъчно познания за специалността;
- Липса на връзки с бизнеса и работодателите;
- Липса на стаж;
- Липса на мотивация;
- Липса на възможности в различните региони;
- Липса на работни места.

Разсъждавахме върху проблемите и успяхме да предложим и решения за тях, за да достигнем максимален процент на млади хора с работа и тя да бъде успешна.



Проблем	Решение
Липса на достатъчно познания за специалността	Среща с работодатели преди влизане в университета; НПО, които да предоставят на студентите обучения/допълнителни квалификации; Доброволчески НПО за изграждане на умения/обогаляващи CV; Учебните програми да не се спускат само от МОН, а да се съгласува с особеностите на всеки университет; За определяне на рейтинг на университетите-периодично проследявания на развитието на техните студенти
Липса на връзки с бизнеса и работодателите	НПО, които да предоставят на студентите обучения/допълнителни квалификации; Доброволчески НПО за изграждане на умения/обогаляващи CV
Липса на стаж	Университетски практики и „фирми“, в които студентите да прилагат знанията си; НПО, които да предоставят на студентите обучения/допълнителни квалификации; Повече държавни стипендии и стажове; НПО, които да консултират университетите
Липса на мотивация	Среща с работодатели преди влизане в университета; Държавно регулиране-съгласуваност между специалностите и реалната необходимост от специалисти; Повече държавни стипендии и стажове
Липса на възможности в различните региони	Държавно регулиране – съгласуваност между специалностите и реалната необходимост от специалисти
Липса на работни места	НПО, които консултират университетите; Облекчения за фирмите, наемащи студенти; Държавно регулиране-съгласуваност между специалностите и реалната необходимост от специалисти; За определяне на рейтинг на университетите-периодично проследявания на развитието на техните студенти





Основни изводи и предложения

Брутен вътрешен продукт

1. Популяризиране на алтернативни видове туризъм – еко, ловен, винен и селски.
2. По-ефективно прилагане на програми като „Ученически практики“, както и въвеждане на данъчни облекчения за младите.
3. Стимулиране и по-висока информираност на националните производители за различни възможности за финансиране.
4. Създаване на единен информационен център за културен и селски туризъм с цел обучение на граждани и по-висока информираност на туристите.
5. Стимулиране на предприемачите в България и увеличаване на достъпа до данъчни и кредитни облекчения за нови предприятия.

Младежка безработица

1. Създаване на кариерни центрове в областните градове, както и единен стандарт за сертификатите от стажантски програми.
2. Въвеждане на предмети по кариерно ориентиране в училище, както и преразглеждане на изучаваните предмети в 11 и 12 клас.
3. Засилен диалог относно младежка безработица между бизнеса и образователните институции, както и организиране на срещи между депутати и ученици, където учениците официално да могат да представят своите предложения.
4. Въвеждане на предмет за финансова грамотност в училище, както и преразглеждане на учебните програми и въвеждане на кредитна система за обучение.
5. Повишаване на мотивацията на фирмите за наемане на стажанти, както и съгласуваност между специалностите, предлагани в университетите и реалната необходимост от специалисти в страната.



Този доклад нямаше да бъде реалност без съдействието на

Ръководството, учителите и учениците от ПГ по туризъм, град Самоков

Фондация *Заедно в час*

РИО – София регион

и финансовата подкрепа на

Нестле България

Кока-Кола Хеленик Ботълинг Къпмани АД

Главбулгарстрой – клон град Самоков

Монтажи-64, град Самоков

Самел-90, град Самоков

Barzanov Cookies Company, град Самоков